

РОЗДІЛ 4. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

АНАЛІЗ НАСЛІДКІВ ВІЙНИ ДЛЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

ANALYSIS OF THE CONSEQUENCES OF THE WAR FOR THE ECONOMY OF UKRAINE

Економіка України зазнала значних втрат з моменту початку війни. У статті проаналізовані збитки за секторами економіки України через рік повномасштабного вторгнення. Досліджено структуру втрат за найбільш постраждалими областями України. Проаналізовано розмір необхідних грошових коштів для відновлення та реконструкції за секторами економіки та областями країни. Розглянуто основні дії уряду України для відновлення економіки та потреби для досягнення поставлених цілей. Досліджено шляхи співпраці з міжнародними партнерами для покриття загальних оціночних потреб в процесі відновлення економіки України, розглянуто роль міжнародних фінансових організацій. Привернуто увагу до того, що у подоланні наслідків війни та повоєнному відновленні вирішальну роль будуть грати інвестиції приватного сектора.

Ключові слова: збиток, післявоєнне відновлення, економіка, міжнародні фінансові організації, інфраструктура.

The purposeful destruction and destruction of important large industrial, infrastructural, and logistical facilities of civilian and military importance has become one of the key tactical goals of military aggression by the Russian Federation in relation to Ukraine, which is manifested in the constant massive rocket and air strikes on these objects, persistent attempts to seize industrial cities in the east of the country. This tactic of the occupiers is aimed at quick undermining the country's economic potential and depriving it of its ability to resist aggression effectively and for a long time. In addition, it pursues the goal of creating a humanitarian disaster, since enterprises whose activities are directly related to the livelihood of civilians are subject to destruction the population of cities and the country in general. Ukraine's economy has suffered significant losses since the beginning of the war. The article analyzes losses by sector of the Ukrainian economy after a year of full-scale invasion. The structure of losses by the most affected regions of Ukraine was studied. The amount of necessary funds for restoration and reconstruction by economic sectors and regions of the country was analyzed. The main actions of the government of Ukraine to restore the economy and the need to achieve the goals are considered. Ways of cooperation with international partners to cover general assessment needs in the process of recovery of Ukraine's economy were explored, the role of international financial organizations was considered. Attention was drawn to the fact that private sector investments will play a decisive role in overcoming the consequences of the war and post-war reconstruction. The development of relevant priority sectors and industries should take place with the active participation of the state on the basis of implementation concepts of modern state entrepreneurship. Based on the listed strategic priorities of the country's development, sectoral priorities should be determined for the anticipatory development of certain branches and industries with providing appropriate state aid both for research and development and for the organization of production.

Key words: damage, post-war recovery, economy, international financial organizations, infrastructure.

УДК 338.054.23:334.02

DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastruct71-18>

Ареф'єва О.В.

д.е.н., професор,
завідувач кафедри економіки
повітряного транспорту,
Національний авіаційний університет

Антоненко К.В.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри економіки
повітряного транспорту,
Національний авіаційний університет

Arefieva Olena

National Aviation University

Antonenko Katerina

National Aviation University

Постановка проблеми. Економічна траєкторія України була змінена вторгненням Росії в лютому 2022 року, що завдало значних втрат населенню та призвело до масштабного знищення продуктивних сил та інфраструктури. Зміна економічних пріоритетів спричинила збільшення попиту на пов'язані з війною товари та послуги, водночас створюючи вузькі місця у постачанні та виробництві в інших секторах. В середині 2022 року, коли активні бойові дії стали більш локалізованими на сході та півдні, економічна активність почала потроху стабілізуватися до рівнів, нижчих за довоєнний період. Але атаки на енергетичну інфраструктуру України з жовтня 2022 року порушили економічну діяльність і підірвали потенціал відновлення. У 2022 році ВВП скоротився на 29,2%, і, враховуючи невизначеність тривалості війни, очікується, що він зросте лише на 0,5% у 2023 році. Завдяки підтримці міжнародної спільноти Україна змогла зберегти макроекономічну стабільність і надавати ключові соціальні

послуги. У майбутньому Україні потрібно буде побудувати міцну основу для прискорення реконструкції шляхом зосередження на низці стратегій, які каталізують зовнішнє фінансування та збільшують потенціал реалізації. Постійна підтримка донорів матиме фундаментальне значення для збереження цих здобутків, а також для забезпечення критичних потреб відновлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням післявоєнного відновлення економіки України, а також повоєнної відбудови і підтримки кожного із секторів вітчизняної економічної системи, стимулювання розвитку у перспективі приділено увагу у працях таких дослідників, як Ю. Кіндзерський [1], М. Зверяков [2], О. Шапран [3], В. Гуменюк [4] тощо.

Постановка завдання. Метою статті є проведено дослідження перспектив післявоєнного відновлення економіки України на основі аналізу збитків і втрат в умовах повномасштабної війни.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Станом на 24 лютого 2023 року, тобто за рік війни, загальна сума задокументованих пошкоджень інфраструктури України внаслідок повномасштабного вторгнення оцінюється приблизно в 135 млрд. дол. США (за вартістю відновлення).

Найбільш постраждалими секторами є житлове будівництво (38% від загального збитку), транспорт (26%), енергетика (8%), торгівля та промисловість (8%) і сільське господарство (7%).

Сукупні економічні, соціальні та інші грошові втрати становлять майже 290 мільярдів доларів США.

Втрати переважають у сфері торгівлі та промисловості (30% від загального обсягу), управління вибухонебезпечними предметами (охоплює наземні міни та боеприпаси, що не вибухнули, 13%), транспорт (11%), сільське господарство (11%) та енергетика (9%). У всіх секторах витрати на розчищення та управління сміттям (і знесення, де це необхідно) перевищують 5 мільярдів доларів США. Слід

зазначити, що втрати в одному секторі перетікають і перетинаються зі збитками в інших секторах, хоча розрахунки уникають подвійного підрахунку.

Наприклад, скорочення сільськогосподарського виробництва впливає на транспортні потреби, а втрата електроенергії впливає на комерцію та промисловість у регіонах, які інакше не постраждали від війни. У загальних цифрах збитків не включено втрату доходу домогосподарств у 61,5 мільярда доларів США, щоб уникнути можливого подвійного підрахунку щодо інших секторів.

Загальні потреби у реконструкції та відновленні оцінюються приблизно в 411 мільярдів доларів США (рис. 1).

З рис. 1 можна зробити висновок, що сектори з найвищими оціночними потребами – це транспорт (22% загальних потреб), житлове будівництво (17%), енергетика (11%), соціальний захист і життєзабезпечення (10%), управління вибухонебезпечними предметами (9%) і сільське господарство (7%).

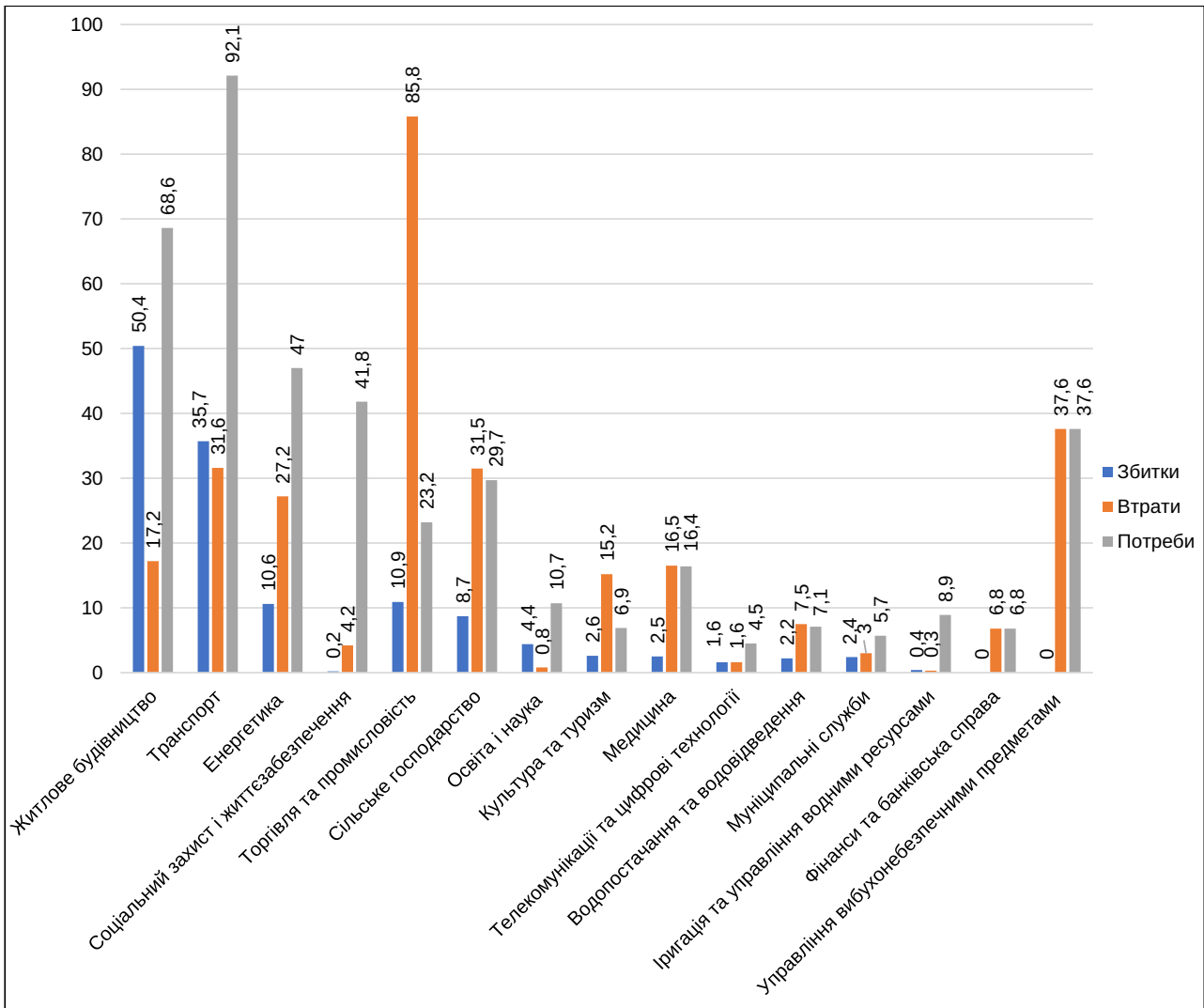

Рис. 1. Збитки (за вартістю відновлення), втрати та потреби у реконструкції та відновленні наслідків війни за секторами економіки України на 24.02.2023 р., млрд. дол. США.

Джерело: побудовано авторами за даними Світового банку

ІНФРАСТРУКТУРА РИНКУ

Якщо розглядати економічні наслідки вторгнення за областями, то найбільш постраждалими є Донецька, Харківська, Луганська, Запорізька, Київська та Херсонська області (рис. 2).

Ще у квітні 2022 року було створено Національну раду з відновлення України після війни під спільним головуванням Прем'єр-міністра та Офісу Президента. Ця інституція відповідає за розробку

пропозицій щодо пріоритетних реформ та післявоєнного плану відновлення та розвитку. У липні 2022 року на міжнародній конференції з відновлення України (URC2022), яка відбулася в Луганно, уряд представив комплексний план відновлення на суму 750 мільярдів доларів США із цілями до 2032 року, які зосереджені на усуненні наслідків війни та всебічному економічному розвитку.

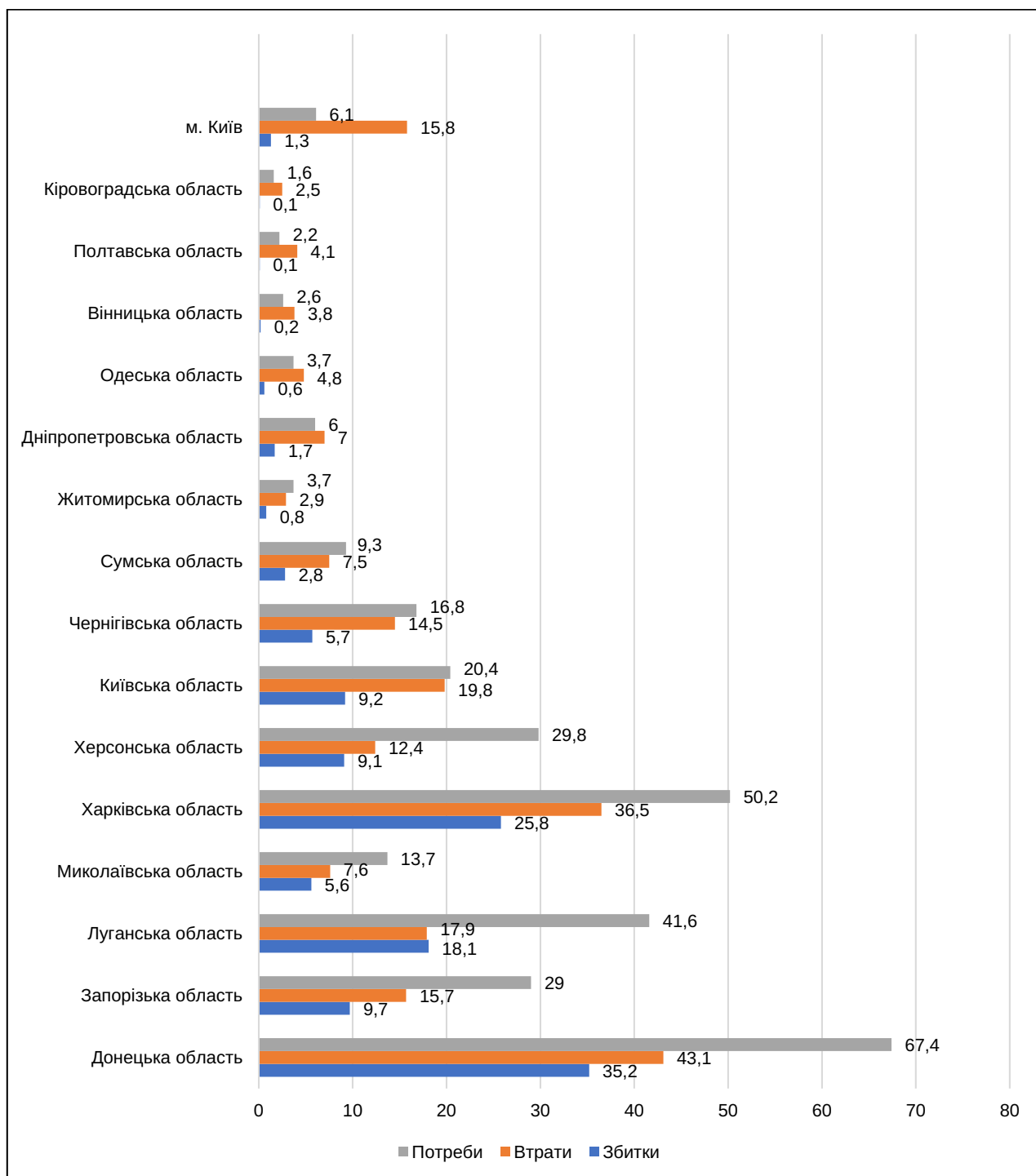

Рис. 2. Збитки (за вартістю відновлення), втрати та потреби у реконструкції та відновленні наслідків війни за областями України на 24.02.2023 р., млрд. дол. США.

Джерело: побудовано авторами за даними Світового банку

Для підтримки досягнення цих цілей було розроблено 15 національних програм коротко-, середньо-, і довгострокового спрямування.

Було впроваджено кілька інституційних і політичних реформ для підтримки процесу відновлення та реконструкції. Міністерство інфраструктури та Міністерство розвитку громад і територій були об'єднані в Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури для забезпечення кращої координації та підвищення ефективності відновлення постраждалих від війни регіонів

Для забезпечення більш системного підходу до планування відновлення країни було засновано посаду віце-прем'єр-міністра з питань відновлення України. Уряд також просуває завершення реформ у будівельному секторі, реформу децентралізації (яка має включати сприяння місцевим зусиллям з відновлення та реконструкції) та впровадження політики енергоефективності.

Міжнародні партнери також підтримують зусилля з відновлення та реконструкції України. На URC2022 представники міжнародної спільноти прийняли Луганську декларацію із певними зобов'язаннями, включаючи створення ефективної координаційної платформи, заохочення інноваційних підходів до відновлення та залучення приватного сектору, наукових кіл, громадянського суспільства, учасників субнаціонального рівня та інших до участі у процесі. Відповідно до цих зобов'язань у грудні 2022 року уряд і міжнародні партнери з розвитку створили тематичні секторальні робочі групи на основі розділів Плану відновлення, щоб спільно визначити ключові принципи та пріоритетні дії в кожному секторі та сприяти координації та ефективності допомоги.

У січні 2023 року ЄС сприяв запуску Міжвідомчої платформи координації донорів для підтримки процесу відновлення та реконструкції України та для подолання розриву між потребами та ресурсами.

Перша зустріч платформи зібрала високопосадовців з України, ЄС та країн G7, а також фінансових установ, таких як Європейський інвестиційний банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, Міжнародний валютний фонд та Група Світового банку.

У грудні 2022 року Світовий банк створив Трастовий фонд допомоги, відновлення, реконструкції та реформ в Україні (URTF) для спрямування донорської підтримки. Завдяки Програмі дій з економічної стійкості Міжнародна фінансова корпорація забезпечує нагальні потреби приватного сектора України пакетом у 2 мільярди доларів США.

Розуміючи, що основою відновлення економіки стануть підприємства різних форм власності, всіх наявних галузей, то необхідною умовою є їх запуск після консервації або зупинки, здійснювати реакцію на змінюваний попит, цінову політику з урахуванням платоспроможного попиту.

«Адекватно відреагувати і врахувати особливості та наслідки усіх можливих

змін, доцільно оновлення механізму управління, який забезпечить оптимальну адаптацію підприємства до цих умов і сприятиме його конкурентоспроможному стратегічному розвитку, він повинен складатися із низки локальних, що підтримують функціонування та його розвиток в стратегічному періоді з ключових в конкретний період часу сторін» [5].

Для України в післявоєнний період з'явиться можливість перестрибнути певні етапи технологічних укладів. Це дозволить прискорити становлення нової відповідності між продуктивними силами і виробничими відносинами, що потребуватиме матеріально-технічного фінансового, трудового забезпечення. «Виходячи із того, головне завдання матеріально-технічного забезпечення полягає у дотриманні принципу ритмічності та комплектної доставки на підприємство матеріально-технічних ресурсів за умови збереження максимального рівня раціоналізації їхнього використання – очікуваними економічними ефектами від модернізації матеріально-технічного забезпечення підприємства з урахуванням інноваційних факторів розвитку будуть скорочення витрат та покращення фінансових результатів їх діяльності. Економії ресурсів у межах виробничих процесів і розширенню можливостей промислових підприємств сприятиме трансформація матеріально-технічного забезпечення з урахуванням принципів «циркулярності» [6, с. 19].

Спрямованість діяльності підприємств на економію ресурсів, енергозберігаючі технології, підвищення продуктивності праці стане основою формування динамічного потенціалу задля розробки стратегічних напрямів розвитку, ґрунтуючись на інформаційних технологіях. «Аналіз процесу інформатизації інноваційних технологій як концептуальної основи забезпечення макроекономічних трендів в умовах циркулярної економіки дав змогу розробити методологічний підхід до взаємозв'язку складових процесу управління на основі інформатизації. Цей підхід включає інновації, інформатизацію та етапи формування вхідної інформації для прийняття рішень, які виникають у відповідь на сучасні потреби в ресурсах, реалізуються за допомогою сучасних заходів і засобів інформатизації та забезпечують збереження ресурсів шляхом їх переробки на основі інформатизації» [7]. Актуалізуються в даному контексті інновації в підприємства циркулярної і зеленої економік, реалізація переваг, які сприятимуть стабілізації соціального чинника [8].

Висновки з проведеного дослідження. Задоволення загальних оціночних потреб буде критичним для довгострокового відновлення після війни, але всі вони не можуть бути

покритіодночасно. Часові рамки залежатимуть від наявності фінансування, спроможності українського бюджету освоювати кошти, а також процесу реалізації та координації між галузевими міністерствами, місцевими органами влади, громадянським суспільством, громадськими організаціями та установами-виконавцями, готовності приватного сектора підтримувати капітальні інвестиції і ходом війни. Але необхідно відзначити вирішальну роль інвестицій приватного сектора в задоволенні цих потреб. Важливим виділено регіональний аспект в контексті переважного фінансування відновлення міст, сіл, інфраструктури.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кіндзерський Ю. Пovoєнне відновлення промисловості України: виклики та особливості політики. *Економічний аналіз*. 2022. Том 32. № 2. С. 101–117. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2022.02.101>.
2. Зверяков М. І. Формування моделі економічного розвитку в нових історичних реаліях. *Економіка України*. 2022. № 8. С. 03–19. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.08.003>.
3. Шапран О. Маркетингове обґрунтування заходів щодо стабілізації економічної системи України у післявоєнний період на основі шерінгової економіки. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки)*. 2022. № 1. С. 3–7. DOI: <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2022.1.3>.
4. Гуменюк В. В. Зарубіжний досвід повоєнної трансформації державного управління і уроки для України. *Економіка України*. 2022. № 8. С. 34–54. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.08.034>.
5. Прохорова В., Залуцька Х., Маслак Т. Механізм управління розвитком сучасних підприємств як адаптаційна перевага їх стратегічного функціонування. *Електронне наукове фахове видання «Адаптивне управління: теорія і практика»*. Серія «Економіка». 2021. № 11 (22).
6. Ареф'єва О. В., Сафонік Н. П., Кривенко Є. А. Фактори інноваційного розвитку системи матеріально-технічного забезпечення підприємства в умовах неотехнологічного відновлення. *Modern Economics*. 2021. № 30(2021). С. 13–20. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V30\(2021\)-02](https://doi.org/10.31521/modecon.V30(2021)-02)
7. Kuzior A., Arefiev S., Poberezhna Z. Informatization of innovative technologies for ensuring macroeconomic trends in the conditions of a circular economy. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, 2023. Vol. 9 (1). P. 10–20.
8. Пілецька С. Т., Копча Ю. Ю., Камишна С. Ю. Формування стратегічних рішень при управлінні змінами на підприємстві. *Бізнес Інформ*. 2022. № 6. С. 108–117.

REFERENCES:

1. Kindzerskyi, Yu. (2022) Povojenne vidnovlennja promyslovosti Ukraïny: vyklyky ta osoblyvosti polityky [Postwar recovery of Ukrainian industry: challenges and policy features]. *Ekonomichnyj analiz*, vol. 32(2), pp. 101–117. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2022.02.10>. (in Ukrainian)
2. Zveryakov, M. I. (2022) Formuvannja modeli ekonomichnogo rozvytku v novyh istorychnyh realijah [Formation of the model of economic development in new historical realities]. *Ekonomika Ukraïny*, vol. 8, pp. 03–19. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.08.003>. (in Ukrainian)
3. Shapran, O. (2022) Marketyngove obg'runtuvannja zahodiv shhodo stabilizacii' ekonomichnoi' systemy Ukraïny u pisljavojenyj period na osnovi sheringovoï ekonomiky [Marketing justification of measures to stabilize the economic system of Ukraine in the post-war period based on the sharing economy]. *Visnyk Nacional'nogo tehničnogo universytetu "Harkivs'kyj politehničnyj instytut" (ekonomichni nauky)*, vol. 1, pp. 3–7. DOI: <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2022.1.3>. (in Ukrainian)
4. Humenyuk, V. V. (2022) Zarubizhnyj dosvid povojennoi' transformacii' derzhavnogo upravlinnja i uroky dlja Ukraïny [Foreign experience of post-war transformation of public administration and lessons for Ukraine]. *Ekonomika Ukraïny*, vol. 8, pp. 34–54. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.08.034>. (in Ukrainian)
5. Prokhorova V., Zalutska Kh., Maslak T. (2021) Mekhanizm upravlinnja rozvytkom suchasnykh pidpriemstv yak adaptatsiina perevaha yikh stratehichnoho funktsionuvannja [The development management mechanism of modern enterprises as an adaptive advantage of their strategic functioning]. *Elektronne naukove fakhove vydannja «Adaptyvne upravlinnja: teoriia i praktyka»*. Seriiia «Ekonomika», no. 11 (22). (in Ukrainian)
6. Arefieva O. V., Safonik N. P., Kryvenko Ye. A. (2021) Faktory innovatsiinoho rozvytku systemy materialno-tehničnogo zabezpechennja pidpriemstva v umovakh neotekhnolohičnogo vidnovlennja [Factors of innovative development of the system of material and technical support of the enterprise in the conditions of neo-technological recovery]. *ModernEconomics*, no. 30(2021), pp. 13–20. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V30\(2021\)-02](https://doi.org/10.31521/modecon.V30(2021)-02). (in Ukrainian)
7. Kuzior, A.; Arefiev, S., Poberezhna, Z. (2023). Informatization of innovative technologies for ensuring macroeconomic trends in the conditions of a circular economy. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, vol. 9 (1), pp. 10–20.
8. Piletska S. T., Kopcha Yu. Yu., Kamyshna S. Yu. (2022) Formuvannja stratehichnykh rishen pry upravlinni zminamy na pidpriemstvi [Formation of strategic decisions in the management of changes in the enterprise]. *Biznes Inform*, no. 6, pp. 108–117. (in Ukrainian)